

Hemşirelikte Kuram veya Model Kullanılarak Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi: Sistematiik Derleme

Examination of Postgraduate Theses Using Theory or Models in Nursing: A Systematic Review

Cemal ÖZALP¹

¹Muş Alparslan Üniversitesi, Malazgirt Meslek Yüksek Okulu, Muş, Türkiye

Gülçin AVŞAR²

²Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu sistematiik derlemede Türkiye’de, hemşirelik alanında kuram veya model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin sistematiik olarak incelenmesi amaçlandı.

Yöntemler: Yapılan sistematiik derlemede, Ulusal Tez Merkezine kayıtlı tezler 25 Nisan-15 Mayıs 2023 tarihleri arasında Türkçe “model, kuram, teori, hemşirelik” sözcükleri kullanılarak tarandı. Veri tabanına kayıtlı 78 lisansüstü teze ulaşıldı. Dâhil edilme kriterlerine uyan 67 tez yıl, kuram veya model, örneklem, yöntem, araştırma türü, sonuç yönünden incelendi.

Bulgular: Türkiye’de hemşirelik alanında 67 tezde kuram veya model kullanıldı. Tezlerin %13.43’ü yüksek lisans tezi, %86.56’ı doktora tezidir, %53,73’ü randomize kontrollü araştırma tipindedir. Kullanılan kuram ve modellere bakıldığında, tezlerin %10.44’ü Watson İnsan Bakım Kuramı’nı, %10.44’ü Kolcaba’nın Konfor Kuramı’nı, %8.95’i Dorothea Orem Öz Bakım Eksikliği Kuramı’nı ve %7.46’sı Meleis’in Geçiş Modeli’ni kullanmıştır.

Sonuç: Hemşirelikte 2018-2023 yılları arasında ülkemizde en sık kullanılan modeller Watson İnsan Bakım Kuramı ve Kolcaba’nın Konfor Kuramı’dır. Kuram veya model kullanımı geçmiş yıllara göre karşılaştırıldığında kullanımı yaygınlaşmasına rağmen, günümüzde sınırlı sayıda kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, hemşirelik araştırması, model, kuram, lisansüstü

ABSTRACT

Objective: In this systematic review, it was aimed to systematically examine postgraduate theses using theories or models in the field of nursing in Türkiye

Methods: In the systematic review, theses registered to the National Thesis Center were scanned using the Turkish words "model, theory, theory, nursing" between 25 April and 15 May 2023. 78 postgraduate theses registered in the database were reached. 67 theses that met the inclusion criteria were examined in terms of year, theory or model, sample, method, research type, and results.

Results: The theory or model was used in 67 theses in the field of nursing in Türkiye. 13.43% of the theses are master's theses, 86.56% are doctoral theses, and 53.73% are of the type of randomized controlled research. When looking at the theories and models used, 10.44% of the theses used Watson's Human Care Theory, 10.44% used Kolcaba's Comfort Theory, 8.95% used Dorothea Orem's Self-Care Deficit Theory and 7.46% used Meleis's Transition Model.

Conclusion: The most frequently used models in nursing in our country between 2018 and 2023 are Watson Human Care Theory and Kolcabo's Comfort Theory. Although the use of theory or model has become more widespread compared to previous years, it is used in limited numbers today.

Keywords: Nursing, nursing research, model, theory, graduate

Geliş Tarihi/Received 09.01.2024
Kabul Tarihi/Accepted 03.08.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 09.10.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Cemal ÖZALP

E-mail: cemal.ozalp@alparslan.edu.tr

Cite this article: Özalp C., & Avşar, G. (2024). Examination of Postgraduate Theses Using Theory or Models in Nursing: A Systematic Review. *Journal of Midwifery and Health Sciences*, 7(3), 532-540.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Giriş

Kuram, hemşirelik uygulamalarını sistematik bir hale getirmek için sorgulama, gözlem ve sorunlara çözüm getirmede sistematik düşünme, eğitim ve araştırmalara yön verme gibi uygulamalar için bir çerçeve oluşturmaktadır (Brandão ve ark., 2017; Koç ve ark., 2017). Bununla birlikte hemşirelik uygulamalarının kuram doğrultusunda oluşturulması ile girişimler de sistemli bir hal alacaktır (Şahin & Özerdoğan, 2014). Virginia Henderson hemşirelik kuramlarının, bireylerin bağlamı ve taleplerinden seçildiğinden, hastanın bağımsızlık ve özerklik kazanmalarına yardım ettiğini kabul etmektedir (Fernandes ve ark., 2019). Hemşirelik literatüründe kuram model ve teori kavramları genellikle aynı anlamda kullanılmakla birlikte aralarındaki farklar önemlidir (Fawcett & DeSanto-Madeya, 2012). Kuram kelimesi Yunanca "görüş" anlamında "theoria" sözcüğünden geldiği bilinmektedir. Kuramın kelime anlamı, olayları ifade eden genel ilkelerdir. Kuramlar kavramlara anlam yükleyen ve onları farklı bakış açılarıyla düşündüren ve aralarında ilişki kuran bir sistematiktir. Model ise bir mesleğin içinde olan temel kavramların ve bu kavramlar arasında kurulan mantıksal ilişkilerin şematik olarak ortaya konulmasıdır (Cody, 2006).

Hemşirelik bakımında kuram veya modellerin kullanılması bakım esnasında yapılan bakımın neden yapıldığı sorusuna tam olarak cevap verdiğinden dolayı hem uygulayıcı açısından daha sistematik yaklaşım ve kolaylık sağlar, hem de bakımın kalitesini yükseltir (Younas & Quennell, 2019). Hemşirelik uygulamasında kuram kullanımının genel ve duruma özgü olmak üzere iki düzeyde rolü vardır; genel düzeyde rolü hemşirelik uygulamalarına belli bakış açısı ve felsefeyi yerleştirerek belirlenmiş bir yönelim oluşturmaktır. Özelde ise kuramın rolü, klinik durumlarda belirli hemşirelik uygulamalarının üretilme yollarına rehberlik edecek teorik gerekçeler oluşturmaktır. Hemşirelik uygulaması, teori kullanımının bu iki düzeyini klinik durumlarda entegre ederek bilgiye dayalı hale gelir (Kim, 2012). Bakımın bir kuram istikametinde sunulması hemşirelerin uygulamalarında yön göstericidir (Younas & Quennell, 2019). Hemşirelik kuramlarının kullanımı ile bakımda hemşirelik uygulamalarının kullanımı ve bakımın kalitesini artırmaktadır (Baykara ve ark., 2019).

Kuramlara temelli hemşirelik bakımı, hemşireliğin alışla gelmiş bakımdan uzaklaşarak bireylerin sağlığına kavuşmasında, bakım kalitesinin yükselmesinde ve bütüncül bakımın sağlanmasında yol gösterici olmaktadır (Buran & Hilmiye, 2019; Yeşildere Sağlam & Gürsoy, 2021). Kuram hemşirelere, hastanın "burada ve şimdi " olan sorunlara destek olurken, kendi sorunlarını, kendi bireyselliklerinin uyarılmasını ve bununla birlikte,

problemleriyle yüzleşmek ve / veya yeni davranış kalıpları oluşturmak için fırsatlar vermektedir (Pinheiro ve ark., 2019). Hemşirelik bakımının kalitesinin yükselmesi, meslek üyeleri arasında iletişimin kuvvetlenmesi, bakımda standardizasyonun oluşması, verilen bakımın görünür olması açısından kuram temelli hemşirelik bakımı yaklaşımları oldukça önemlidir (Bekmezci ve ark., 2016; Aydın & Kukulcu, 2020). Bakım verirken bilinçli olmak, değişkenlerin hemşirelik bakımına etkisini önceden düşünebilmek, hemşirelik uygulamalarını iyi analiz edebilmek, kişinin sağlık düzeyini arttırmak ve hemşirelik uygulamalarını daha iyi bir hale getirebilmek amacıyla hemşirelik kuramlarının kullanımı oldukça önemlidir (Koç ve ark., 2017).

Hemşirelikte kuram veya model kullanımının araştırılması ile uygulamadaki sorunların tespit edileceği, bu sorunlara çözüm önerileri getireceği ve hemşirelik bakımının daha çok sistematize edilmesinin önemini anlaşılabileceği düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde hemşirelik araştırmalarında kuram veya model kullanımının sınırlı olduğu ve genellikle hemşire araştırmacıların araştırma sorularını kavramsallaştırmak için kuram kullandıkları ve bu yöntemle önermelerin doğruluğu test edilmektedir. Bu derlemenin Türkiye’de kuram ve modele dayalı lisansüstü düzeyinde çalışmaların incelenmesi ile bu konudaki ihtiyaçların belirlenmesine yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bu sistematik derlemenin amacı, hemşirelik alanında kuram veya model kullanılarak 2018-2023 yılları arasında Türkiye’de yapılan lisansüstü tezlerin sistematik olarak incelenmektir. Bu derlemede yer alan sorular şunlardır;

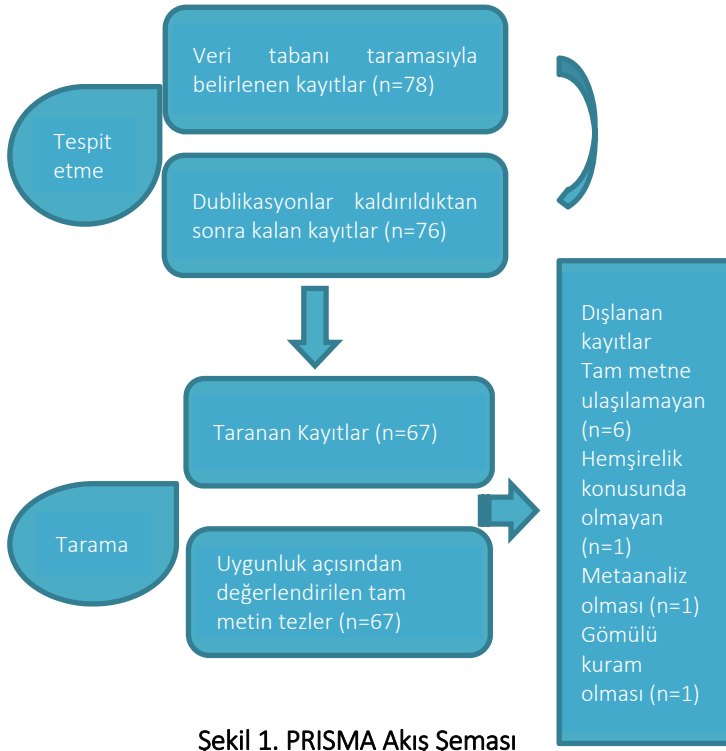
S1: Türkiye’de hemşirelik alanında kuram veya model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerde hangi model veya kuramlar kullanıldı?

S2: Türkiye’de hemşirelik alanında kuram veya model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nedir?

S3: Türkiye’de hemşirelik alanında kuram veya model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerde hangi sonuçlara ulaşıldı?

Yöntemler

Bu derlemede Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanı kullanıldı. 25 Nisan 2018-25 Nisan 2023 tarihleri arasında yapılan tezler ele alındı. Tarama Türkçe dilinde, 25 Nisan-15 Mayıs 2023 tarihleri arasında hemşirelik alanında ve hemşirelik filtresi seçilerek "model" "kuram" "teori" "hemşirelik" anahtar kelimeleri aranarak yapıldı. Araştırma PRISMA 2020 bildirim kontrol listesi doğrultusunda metodolojik olarak düzenlendi.

Araştırmaya dâhil edilme kriterleri

- Metnin tamamına ulaşma,
- Hemşirelik alanında olması,
- 2018-2023 yıllarını kapsamasıdır.

Verilerin toplanması: Dâhil edilme kriterlerini sağlayan, hemşirelik alanında yapılan veri tabanına kayıtlı 78 teze ulaşıldı. İzinli olmayan 6 tez ve farklı anahtar kelime ile tarandığında tekrar eden 2 tez araştırma dışı bırakıldı. Konu ve içerik açısından incelenen 70 tez, dâhil edilme kriterlerine uygun 67 teze araştırmaya alındı. İncelenen tezlerde araştırma sorularına yanıt arandı. İnceleme sonucu araştırmaya dâhil edilen tezlerden 58'i doktora, 9'u yüksek lisans tezidir.

Verilerin değerlendirilmesi: Değerlendirme her araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapıldı. Araştırma sonunda elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS for Windows Versiyon 26.00 (SPSS Inc., Chicago, IL., USA) paket program kullanıldı. Verilerin tanımlanmasında sayı ve yüzde değerleri kullanıldı.

Bulgular

Kuram veya modele dayalı tezlerin %13,43'ü yüksek lisans, %86,57'i doktora tezidir. Tezler yıllara göre incelendiğinde, %58,20'sinin 2022 yılında, % 11,94'ünün 2021 yılında, %5,97'inin 2020 yılında, %17,91'inin 2019 yılında, %5,97'inin 2018 yılında yapıldığı belirlenmiştir. Tezlerin %53,73'ü randomize kontrollü araştırmadır (Tablo 1).

Tablo 1. Kuram/Modele temelli Lisansüstü Araştırmaların Özellikleri		
Tezlerle İlgili Bazı Özellikler	Sayı	Yüzde
Tez türü		
Doktora	58	86,57
Yüksek Lisans	9	13,43
Yayınlanma Yılı		
2018	4	5,97
2019	12	17,92
2020	4	5,97
2021	8	11,94
2022	39	58,20
Kullanılan Kuram		
Watson İnsan Bakım Kuramı	7	10,44
Kolcaba'nın Konfor Kuramı	7	10,44
Dorothea Orem Öz Bakım Eksikliği	6	8,95
Meleis'in Geçiş Modeli	5	7,46
Transtoeoretik Model	3	4,47
Bilgi Motivasyon Davranış Becerileri Modeli	3	4,47
Planlanmış Davranış Teorisi	3	4,47
Misbel'in Hastalıklarda Belirsizlik Teorisi	3	4,47
Roy Adaptasyon Modeli*	3	4,47
Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı*	3	4,47
Sağlık İnanç Modeli	2	2,98
Teorilerüstümodel	2	2,98
Plissit Modeli	2	2,98
Roper, Logan ve Tierney'in Hemşirelik Modeli	2	2,98
Öz-yeterlilik kuramı	2	2,98
Amaca Ulaşma Kuramı	1	1,49
Neuman Sistemler Kuramı	1	1,49
Kişisel Arası İlişkiler Kuramı	1	1,49
Donabedium Modeli	1	1,49
Yapısal Eşitlik Modeli	1	1,49
Levine'nin Koruma Modeli	1	1,49
Salutogenez Model	1	1,49
Vaka Yönetim Modeli	1	1,49
Kronobiyolojik Beslenme Modeli	1	1,49
Ters Yüz Öğrenme Modeli	1	1,49
Travelbee'nin "İnsan İnsana İlişki" Kuramı	1	1,49
Hümanistik Hemşirelik Kuramı	1	1,49
Swanson Bakım Kuramı	1	1,49
Nedensel Yükleme Kuramı	1	1,49
Bireysel ve Aile Öz Yönetim Teorisi	1	1,49
Yöntem		
Randomize Kontrollü	36	53,73
Diğer	31	46,27
Örneklem Grubu		
Hasta	55	82,10
Hemşire	3	4,48
Öğrenci	3	4,48
Bakım verici	2	2,99
Hasta, hasta yakını	2	2,99
Hasta, hemşire	1	1,48
Hemşire, ebe, hasta yakını	1	1,48
*Bir çalışmada Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı ve Adaptasyon modeli birlikte kullanıldığı için tabloda her ikisine de birer sayı eklendi.		

Tezlerde kullanılan kuram ve modellere bakıldığında, en çok kullanılanlar sırasıyla %10,44 ile Watson İnsan Bakım Kuramı ve Kolcaba'nın Konfor Kuramı, %8,95 ile Dorothea Orem Öz Bakım Eksikliği Kuramı, %7,46 ile Meleis'in Geçiş Modeli, %4,47 ile ise Transteoretik Model, Bilgi Motivasyon Davranış Becerileri Modeli, Planlanmış Davranış Teorisi, Mishel'in Hastalıklarda Belirsizlik Teorisi, Roy Adaptasyon Modeli ve Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı'dır (Tablo 1).

Tartışma

Bu sistematik derleme doğrultusunda, Türkiye'de hemşirelik alanında yapılan lisansüstü tezlerde en fazla kullanılan kuram veya modelin Watson İnsan Bakım Kuramı ve Kolcaba'nın Konfor Kuramı olduğu bulundu (Tablo 1). Dağcı (2019) yaptığı çalışmada Türkiye'de 2008-2018 yılları arasında yapılan çalışmalarda en çok kullanılan Roy Adaptasyon Kuramı ve Pender Sağlığı Geliştirme Modeli olduğu bulunmuştur (Dağcı, 2019). Şahin ve ark. (2020) yaptığı çalışmada Türkiye'de 1995-2017 yılları arasında Ulusal Tez Merkezinde mevcut olan lisansüstü tezlerde en çok kullanılan Roy Adaptasyon Modeli ve Sağlığı Geliştirme Modeli olduğu bulunmuştur (Şahin ve ark., 2020). Bu sistematik derlemede literatürden farklı olarak kullanılan kuram ve modellere bakıldığında, tezlerde en çok kullanılanları başlıca Watson İnsan Bakım Kuramı, Kolcaba'nın Konfor Kuramı, Dorothea Orem Öz Bakım Eksikliği Kuramı'dır (Tablo 1). Bu durumun nedeni hemşirelik biliminde çeşitli kuram ve modellerin belirli zaman dilimlerinde popülerlik kazanması ve araştırmacıların bu kuramları çalışmalarına adapte ederek, hemşirelik uygulamalarında ve eğitiminde kanıt dayalı yaklaşımları desteklemeye çalışmaları olabilir.

Sistematik derlemede tezler yıllara göre incelendiğinde, tezlerin en çok kullanıldıkları yıllar sırasıyla; 2022, 2019, 2021, 2020, 2018 olduğu saptandı (Tablo 1). Şahin ve ark. (2020) yaptığı çalışmada incelenen tezlerde, tezlerin en çok kullanıldıkları yıllar sırasıyla 2013, 2012, 2011, 2010 olduğu saptanmıştır (Şahin ve ark., 2020). Yapılan çalışmada 2022 yılında oluşturulan tezlerde çalışmadaki diğer yıllara oranla oldukça arttığı görülmektedir (Tablo 1). Bununla birlikte geçmişten günümüze doğru kuram veya model kullanımının arttığı

görülmektedir. Bunun nedeni lisansüstü öğrenci sayısının artmış olmasının sonucu olarak tez sayısının artmış olması ve kuram veya model kullanmaya olan ilginin artmış olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda akademik çalışmaların giderek daha sistematik ve teorik temellere dayalı olarak yürütülmesi, kuram ve modellerin bakıma ve hemşireliğe katkısının daha iyi anlaşılması olabilir. Bununla birlikte, 2019 yılından sonra kuram veya model kullanmaya olan ilginin azalmasının nedeni, kuram veya model temelli çalışmaların genellikle hasta üzerinde yapılıyor olması ve Covid-19 pandemisi ile birlikte hasta merkezli çalışmaların sayısının azalması olabilir. Araştırmacılar ve hastalar için bulaş riski nedeniyle yüz yüze etkileşim gerektiren çalışmaların sınırlandırılması veya ertelenmesi olabilir. Kocaman ve Yürümezoğlu (2015) yaptığı çalışmada Türkiye'de hemşirelik eğitimini incelediğinde, 1994-2002 ve 2003-2012 yılları arasında yüksek lisans ve doktora öğrenci ve mezun sayısının 4-5 kat arttığı bulunmuştur (Kocaman & Yürümezoğlu, 2015). Ekim ve ark. (2012) yaptığı çalışmada Türkiye'de oluşturulan hemşirelik araştırmalarında kuram veya model kullanımının yeteri kadar olmadığı bulunmuştur (Ekim ve ark., 2012). Şengün ve ark. yaptığı çalışmada hemşirelerin kuram veya model kullanımının yeteri kadar olmadığı ve kuram veya model kullanımının araştırmanın her aşamasında yer almadığını belirtmektedir (Şengün ve ark., 2013). Taffner ve ark. (2022) tarafından yapılan çalışmada 2013-2019 yılları arasındaki Brezilya'daki lisansüstü tezlerin incelendiğinde kuram veya model kullanımının en fazla sayıda 2015 ile 2017 yılları arasında olduğu saptandı. Yayınlandığı yıl itibarıyla tezlerde kuram veya model kullanımının 2015 yılında artış, 2018 yılından itibaren ise ciddi bir düşüş yaşandığı görülmüştür (Taffner ve ark., 2022). Bu bilgiler doğrultusunda Türkiye'de hemşirelik araştırmalarında gün geçtikçe kuram veya model kullanımının arttığı görülmektedir. Ancak Brezilya'daki durum farklılık göstermekte ve yıllara göre istikrar göstermemektedir. Bununla birlikte, ülkemizde yapılan çalışmalarda kuramların kullanıldığı ancak bu kullanımın istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Hemşirelik okullarında lisans düzeyinde derslerde kuram ve modellerin anlatıldığı bilinmektedir, ancak bu konunun daha fazla önemsenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 2. İncelenen Kuram/Model Temelli Tezlerin Araştırma Yöntemleri ile ilgili Genel Özellikleri						
Yazar ve Yılı Tez Adı	Kullanılan Kuram/Model	Örneklem	Yöntem	Araştırmanın Türü	Araştırmanın Tipi	Sonuç
İçel S., Özkan B. (2018) Tip1 Diyabet Tanısı Alan Adölesanlara Web Tabanlı Watson İnsan Bakım Kuramına Göre Verilen Eğitimin Hba1c, Yaşam Kalitesi ve Depresyon Düzeylerine Etkisi.	Watson İnsan Bakım Kuramı	Deney: 30	Tip 1 Diyabetli Adölesan Eğitim Rehberi, Watson İBK süreçleri dikkate alınarak Web Sayfası hazırlanmıştır. Deney grubu adölesanlar ile 14 oturum canlı görüntülü görüşme yapılmış ve bu görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Yapılan görüntülü görüşmeler sırasında adölesanların diyabet kontrolü konusundaki bilgileri, hastalıklarından psikososyal etkilenmeleri, hipoglisemi ya da hiperglisemi yaşama durumları ve gelecek ile ilgili hedef ve beklentilerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır.	Doktora	Randomize kontrollü	Deney grubu adölesanlarda eğitim öncesinde ve sonrasında depresyon düzeyinde anlamlı düşme, yaşam kalitesinde anlamlı yükselme ve HbA1c düzeylerinde ise olumlu yönde anlamlı değişiklik olduğu görülmüştür.
Unutkan A., Yangın H. (2018) Doğum Korkusu Yaşayan Gebelere Verilen Doğuma Hazırlık Eğitimi ve Kolcaba'nın Konfor Kuramına Göre Yapılandırılmış Hemşirelik Bakımının Doğum Korkusu, Deneyimi, Sonuçları ve Konforuna Etkisi.	Kolcaba'nın Konfor Kuramı	Deney:21 Kontrol:25	Deney grubu: Doğuma hazırlık eğitimi ve doğumda Kolcaba'nın Konfor Kuramı'na göre yapılandırılmış hemşirelik bakımı verilmiştir. Kontrol grubu: Gebelikte doğuma hazırlık eğitimi kitapçığı ve doğumda standart bakım verilmiştir.	Doktora	Randomize Kontrollü	Kolcaba'nın Konfor Kuramı'na göre yapılandırılmış hemşirelik bakımının, doğum korkusunu azaltmada, doğum sonuçlarını iyileştirmede, doğumda ve doğum sonu dönemde konforu artırmada, olumlu doğum deneyimi geliştirmede, anne bebek bağlanma ve emzirme öz yeterlilik düzeyini artırmada etkili olduğu belirlenmiştir.
Torun T., Çavuşoğlu H. (2022). Kistik fibrozisli adölesanlarda Öz Bakım Eksikliği Kuramına Dayalı Hemşirelik Bakımının Etkinliğinin Değerlendirilmesi.	Dorothea Orem'in Öz Bakım Eksikliği Hemşirelik Kuramı	Deney: 15 Kontrol: 15	Deney grubu: Yedi ev ziyareti yapılmıştır. Adölesanlara ilk ev ziyaretinde veri toplama formları uygulandı ve hazırlanan eğitim kitapçığı verilmiştir. Sonraki ziyaretlerde adölesanlara öz bakım bilgi ve beceri gereksinimleri doğrultusunda bireyselleştirilmiş hemşirelik bakım planı uygulanmıştır. Yedinci ev ziyaretinde ise öz bakım değerlendirme formu tekrar uygulanmıştır. Kontrol grubu: İki ev ziyareti yapılmıştır. Adölesanlara izlendikleri poliklinikten standart bakım aldı ve bu adölesanlara 4,5 ay arayla uygulanan iki ev ziyaretinde veri toplama formları uygulanmıştır.	Doktora	Randomize kontrollü	Müdahale grubunda ev ziyaretleri sonrasında öz bakım becerilerini (nebulizatör kullanımı ve temizliği ile hava yolu temizleme aleti kullanımı ve temizliği) bağımsız olarak gerçekleştiren adölesanların sayısı artmıştır. Müdahale grubundaki hastaların tüm hemşirelik girişimlerine olan gereksinimleri zaman içinde anlamlı düzeyde azalmıştır.
Düdükcü F.T., Taş Arslan F. (2019). Annelere Uygulanan Meleis'in Geçiş Kuramına Dayalı Sağlığı Geliştirme İzlem Programının Anne Bebek Bağlanmasına, Anne Öz Yeterliliğine ve Bebek Gelişimine Etkisi: Randomize Kontrollü Çalışma.	Meleis'in geçiş kuramı	Deney:32 Kontrol:32	Deney grubu: 36-40. gebelik haftasından başlayarak doğum sonu altıncı aya kadar Meleis'in Geçiş Kuramı'na göre yapılandırılan sağlığı geliştirme izlem programı uygulanmıştır. Kontrol grubu: Standart bakım uygulanmıştır. Gebeler 36-40. gebelik haftasından doğum sonu altıncı aya kadar izlenmiştir.	Doktora	Randomize Kontrollü	Bebek sağlığının korunması ve geliştirmesinde gebelikten başlanarak kurama dayalı yapılan hemşirelik girişimlerinin anne bebek bağlanmasına, ebeveyn öz yeterliliğine ve bebeğin gelişimine etkisi olduğu bulunmuştur.
Beyce İncazlı S., Özer S. (2019). Ailevi Hiperkolesterolemili Hastalarda Teori Temelli Bireysel Danışmanlık Girişiminin Etkinliğinin Değerlendirilmesi.	Transteoretik Model	Deney: 60 Kontrol: 60	Deney grubu: Hastalara Ailevi Hiperkolesterolemi Bilgilendirme Kitapçığı verilmiştir. Veriler; ilk izlem (0. hafta), ara izlem (12. hafta) ve son izlem (24. hafta) olmak üzere üç aşamada toplanmıştır. Araştırma kapsamında deney grubu ile yapılan altı bireysel danışmanlık görüşmesinden iki tanesi yüz yüze görüşme, dört tanesi de telefon görüşmesi şeklinde yapılmıştır. İstendik davranış değişikliklerini sağlamak ve motivasyonu arttırmak amacıyla belirlenen zamanlarda (altı kez) araştırmacı tarafından sms/e-posta ile hatırlatıcı mesajlar gönderilmiştir. Kontrol grubu: Hastalara standart protokol uygulanmıştır. Veriler; ilk izlem (0. hafta), ara izlem (12. hafta) ve son izlem	Doktora	Randomize kontrollü	Transteoretik Model'in değişim aşamaları temelinde gerçekleştirilen bireysel danışmanlık girişiminin ailevi hiperkolesterolemili hastalarda yaşam şekli değişikliklerini sağlamada (beslenme ve fiziksel aktivite), tedavi uyumunda ve hastalık için önem taşıyan klinik parametrelerin (BKİ, total kolesterol, LDL-K ve kan basıncı) kontrolünde etkin olduğu belirlenmiştir.

			(24. hafta) olmak üzere üç aşamada toplanmıştır.			
Kılıç E., Kartal A. (2022). Tip 2 Diyabetli Yetişkinlerde Bilgi, Motivasyon ve Davranış Becerileri Modeli Temelli Diyabet Eğitimi ve Motivasyonel Görüşmenin Bakım Sonuçlarına Etkisi: Randomize Kontrollü Çalışma.	Bilgi, Motivasyon ve Davranış Becerileri (IMB) modeli	Deney: 30 Kontrol: 30	Deney grubu: IMB modeli temelli diyabet eğitimi ve motivasyonel görüşme programı üç ay süresince uygulanmıştır. Başlangıçta dört oturum diyabet eğitimi verildi, ardından iki haftada bir toplamda beş kez WhatsApp uygulaması yoluyla Motivasyonel Görüşme yapılmıştır. Kontrol grubu: Araştırma süresince araştırmacı tarafından hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Bu grup yalnızca hastanede verilen rutin bakımı almıştır. Araştırma süreci tamamlandıktan sonra kontrol grubundaki katılımcılara araştırmacı tarafından hazırlanan eğitim kitapçığı verilmiş ve diyabet eğitim programı düzenlenmiştir.	Doktora	Randomize kontrollü	IMB modeli temelli girişimin tip 2 diyabetli bireylerde diyabet bilgisini, sağlık inancını, öz-etkililiği ve öz-yönetimi artırmada, HbA1c% ve BKİ değerini azaltmada etkili olduğu saptanmıştır.
Göger S. Çevirme A. (2022). Fazla Kilolu ve Obez Kadınlarda Planlı Davranış Teorisine Göre Verilen Eğitimin Hastalığa Uyum ve Sağlık Müdahalesinin Sağlık Davranışlarına Etkisi.	Planlı davranış teorisi	Deney: 39 Kontrol: 39	Deney grubu: Planlı davranış teorisine göre yapılandırılmış altı oturumdan oluşan eğitim programı ve altı aylık danışmanlık hizmeti uygulanırken, Kontrol grubu: Standart obezite eğitimi verilmiştir.	Doktora	Randomize kontrollü	Eğitimden altı ay sonra ölçüm araçları tekrar uygulanmış kontrol grubunun BKİ değerlerinde artış gözlenirken, müdahale grubunda azalma olduğu tespit edilmiştir. Fazla kilolu ve obez kadınlarda planlı davranış teorisi temelli uygulanan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin olumlu sağlık davranışı kazanmalarında etkili olduğu saptanmıştır.
Sümen A. Öncel S. (2019). Sosyal Bilişsel Teoriye Temellendirilmiş "Çocuğumu Güneşten Koruyorum" Programının Ebeveyn Davranışlarına Etkisi.	Sosyal bilişsel teori	Deney:125 Kontrol:65	Deney grubu: Ebeveynlerine altı haftalık Çocuğumu Güneşten Koruyorum Programı uygulanmıştır, daha sonra eğitim ve gruba haftada iki kez olacak şekilde toplam 25 tane SMS mesajı gönderilmiştir. Kontrol grubu: Araştırma sırasında araştırmacı tarafından herhangi bir girişim uygulanmamıştır.	Doktora	Randomize kontrollü	Sosyal Bilişsel Teoriye temellendirilmiş Çocuğumu Güneşten Koruyorum Programının ve hatırlatıcı kısa mesaj göndermenin ebeveynlerin güneşten korunma davranışları üzerinde olumlu etkileri olmuştur.
Coşkun Türkmen S., Çapık C. (2022). Diyabet Hastalarına Sağlık İnanç Modeli Temelli Verilen Eğitimin Hastalığa Uyum ve Sağlık Kaderciliğine Etkisi.	Sağlık inanç modeli	Deney: 64 Kontrol:64	Deney grubu: Hastalara 4 oturumdan oluşan, Sağlık İnanç Modeline dayalı olarak hazırlanmış diyabet eğitimleri verilmiştir. SİM temelli sağlık eğitimi dört oturumda verilmiştir. Kontrol grubu: Herhangi bir girişimi yapılmayıp sadece gözlemlenmemiştir.	Yüksek Lisans	Ön test-son test kontrol gruplu deneysel	Hastalara Sağlık İnanç Modeli temelli verilen diyabet eğitimi hastalığa uyumlarına ve sağlık kaderciliklerine olumlu etki etmiştir.
Gümüşay M., Şahin N. (2022). Cerrahi Menopozdaki Kadınlar İçin Roy Adaptasyon Modeli Doğrultusunda Geliştirilen Hemşirelik Destek Programının Yaşam Kalitesine Etkisi.	Roy adaptasyon modeli	Deney: 38 Kontrol:39	Deney grubu: Rutin uygulanan hemşirelik bakımına ek olarak Roy Adaptasyon Modeli doğrultusunda geliştirilen hemşirelik destek programı uygulanmıştır. Kontrol grubu: Rutin hemşirelik bakımı uygulanmıştır.	Doktora	Randomize kontrollü	Roy Adaptasyon Modeli doğrultusunda gerçekleştirilen hemşirelik destek programının cerrahi menopozdaki kadınlarda yaşam kalitesi ve uyku kalitesini artırdığı ve depresif belirtileri azalttığı görülmüştür.
Tuncer M. Oskay Ü. (2022). Açık Kalp Cerrahisi Geçirecek Kadınlara Plissit Modeline Dayalı Cinsel Danışmanlığın Cinsel Fonksiyon ve Cinsel Yaşam Kalitesine Etkisi.	Plissit modeli	Deney: 32 Kontrol: 32	Deney grubu: araştırmacı tarafından hazırlanan eğitim kitapçığıyla birlikte PLISSIT modeline dayalı cinsel danışmanlık verilmiştir. Kontrol grubu: Rutin bakım uygulanmıştır. Araştırma boyunca ilki yüz yüze diğerleri telefon görüşmesi olmak üzere 6 izlem yapılmıştır.	Doktora	Randomize kontrollü	Açık kalp cerrahisi sonrası PLISSIT modeline dayalı cinsel danışmanlığın kadınların cinsel fonksiyonlarını ve cinsel yaşam kalitelerini artırdığı, depresyon belirtilerini ise azalttığı belirlenmiştir.
Özkan S. Taş Arslan F. (2022). Hastalıklarda Belirsizlik Teorisi Temelli Yapılan Hemşirelik Girişimlerinin Kanseri Çocuklara Bakım Verenlerin Belirsizlik, Umutsuzluk, Baş Etme ve Uyumlarına Etkisi.	Mishel'in Hastalıklarda Belirsizlik Teorisi	Deney; 23 Kontrol; 23	Deney grubu: Teori temelli geliştirilen protokole uygun olarak, 6 modül (10 oturum) ve toplam 200 dakikadan oluşan eğitim ve danışmanlık verilmiştir. Kontrol grubu: Hastanelerde kabul edilen standart hemşirelik bakımını almıştır.	Doktora	Randomize kontrollü	Kanser tanısı alan çocuğun bakım verenlerine yönelik Mishel'in Hastalıklarda Belirsizlik Teorisi temelli verilen hemşirelik girişimlerinin, bakım verenlerin belirsizlik algılarına grup* zaman etkisi içinde istatistiksel olarak anlamlı etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca girişim grubunun umutsuzluk algısının son test ve izlem ölçümde kontrol grubundan istatistiksel olarak daha düşük olduğu saptanmıştır.

Bu sistematik derlemede kuram veya modele dayalı tezlerin en fazla doktora tezi olarak yapıldığı saptandı (Tablo 1). Yapılan araştırmaya benzer olarak Şahin ve ark. (2020) yaptığı araştırmada incelenen tezlerde %88.5'i doktora tezi, %11.5'i yüksek lisans tezi olduğu bulunmuştur (Şahin ve ark., 2020). Dağcı (2019) yaptığı araştırmada Türkiye'de 2008-2018 yılları arasındaki hemşirelik araştırmalarında hemşirelik kuram/model kullanımının en sık doktora tezlerinde (%82,6) olduğu bulunmuştur (Dağcı, 2019). Bu sonuca, doktora öğrencilerinin hemşirelikte kuram ve modellerin önemini daha fazla farkında olmaları, soyut kavramların daha fazla yer aldığı model veya kuramları çalışabilmeleri ya da doktora tez süresinin model veya kuram kullanılarak yapılacak bir çalışma için daha uygun olması neden olabilir. Ayrıca, doktora öğrencilerinin ve tezlerin amacının hemşirelik bilimine katkıda bulunmak olduğu da burada vurgulanmalıdır.

Bu derlemede kuram veya modele dayalı tezlerin yarısından fazlasının randomize kontrollü araştırmalar olduğu bulundu (Tablo 1). Şahin ve ark. (2020) yaptığı araştırmada incelenen tezlerin, %57.7'si yarı deneysel, %26.9'u deneysel araştırma, %11.5'i tanımlayıcı olduğu bulunmuştur (Şahin ve ark., 2020). Dağcı (2019) yaptığı araştırmada %43 yarı deneysel olmak üzere daha sonra % 31.4' ü ile deneysel araştırma olduğu belirlenmiştir (Dağcı, 2019). Zuhur ve Özpancar (2017) yaptığı kronik hastalık yönetiminde model kullanımı araştırmasında 2005-2015 yılları arasında çalışmaların %46.4'ü tanımlayıcı, %21.4'ü deneysel ve %10.8'i yarı deneysel'dir (Zuhur & Özpancar, 2017). Bu derlemede tezlerin yarısından fazlasının randomize kontrollü araştırmalar olmasının nedeni, bu çalışmalar lisansüstü tezler olduğu için kanıt düzeyi yüksek olan bir yöntem seçilmek istenmesinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan sistematik derleme Türkiye'de, hemşirelik konusunda 2018-2023 yılları kapsamında kuram veya model kullanılarak oluşturulan lisansüstü tezler sistematik olarak incelendi. Bunun sonucunda en fazla kullanılan Watson İnsan Bakım Kuramı ve Kolcaba'nın Konfor Kuramı olduğu saptandı. Geçmişten günümüze doğru kuram veya model kullanımının arttığı, lisansüstü tezlerin büyük bir kısmının doktora tezi olduğu tezlerin büyük bir kısmının randomize kontrollü araştırmalar olduğu saptandı. Türkiye'de kuram veya model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin henüz beklenen seviyede olmadığı düşünülmektedir. Bunun için hemşirelik eğitiminde, kuram veya model doğrultusunda eğitimlerin verilmesi, model ve kuramların önemini daha lisans düzeyinde iken kavranmasının sağlanması ve standardizasyonun oluşturulması önerilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir- C.Ö., G.A.; Tasarım-C.Ö., G.A.; Denetleme-C.Ö., G.A.; Kaynaklar- C.Ö., G.A.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi C.Ö., G.A.; Analiz ve/ veya Yorum- C.Ö., G.A.; Literatür Taraması- C.Ö., G.A.; Yazıyı Yazan- C.Ö., G.A.; Eleştirel İnceleme- C.Ö., G.A.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – C.Ö., G.A.; Design – C.Ö., G.A.; Supervision – C.Ö., G.A.; Resources – C.Ö., G.A.; Data Collection and/or Processing – C.Ö., G.A.; Analysis and/or Interpretation – C.Ö., G.A.; Literature Search – C.Ö., G.A.; Writing Manuscript – C.Ö., G.A.; Critical Review – C.Ö., G.A.; Other – C.Ö., G.A.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Aydın, R., & Kukulcu, K. (2020). The importance and process of using theory in nursing researches: Hemşirelik araştırmalarında kuram kullanımının önemi ve süreci. *Journal of Human Sciences*, 17(1), 389-403.
- Baykara, Z.G., Çalışkan, N., Öztürk, D., & Karadağ, A. (2019). Hemşirelikte teori ve model kullanımı: nitel bir çalışma. *Çukurova Tıp Dergisi*, 44, 281-289.
- Bekmezci, H., Hamlacı, Y., & Özerdoğan, N. (2016). Meleis'in geçiş kuramına dayalı postpartum dönemde bakım. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4), 01-106.
- Beyce İncazlı, S. (2019). Ailevi hiperkolesterolemili hastalarda teori temelli bireysel danışmanlık girişiminin etkinliğinin değerlendirilmesi (Tez No:564214) [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Brandão, M. A. G., Martins, J. S. D. A., Peixoto, M. D. A. P., Lopes, R. O. P., & Primo, C. C. (2018). Theoretical and methodological reflections for the construction of middle-range nursing theories. *Texto & Contexto- Enfermagem*, 26.
- Buran, G., & Hilmiye, A. (2019). Abortus riski ile kliniğe yatırılan gebenin Neuman Sistemler Modeli ile Hemşirelik Bakımı: Olgu sunumu. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(2), 80-87.
- Cody, W. (2006). Philosophical and Theoretical Perspectives for Advanced Nursing Practice. 4th Edition, *Jones and Bartlett Publishers Inc.*, London.
- Coşkun Türkmen, S. (2022). Diyabet hastalarına sağlık inanç modeli temelli verilen eğitimin hastalığa uyum ve sağlık kaderciliğine etkisi (Tez No:733942) [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Dağcı, M. (2019). Türkiye'de 2008-2018 yılları arasında model ve kuram kullanılmış hemşirelik araştırmaları: Sistematik inceleme. *Istanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (9), 929-943.

- Düdükcü, F.T. (2019). Annelere uygulanan meleis'in geçiş kuramına dayalı sağlığı geliştirme izlem programının anne bebek bağlanmasına, anne öz yeterliliğine ve bebek gelişimine etkisi: Randomize kontrollü çalışma (Tez No:613871) [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ekim, A., Manav, G., & Ocakçı, A.F. (2012). Ülkemizde kuram temelli hemşirelik araştırmaları: Bir gözden geçirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 5(4):157-161.
- Fawcett, J., & DeSanto-Madeya, S. (2012). Contemporary nursing knowledge: Analysis and evaluation of nursing models and theories. Fa Davis.
- Fernandes, B.K.C., Clares, J.W.B., & de Freitas, M.C. (2019). Nursing diagnoses for institutionalized elderly people based on Henderson's theory. *Rev Esc Enferm USP*, 53: e0347. doi:10.1590/S1980-220X2018004103472.
- Göger, S. (2022). Fazla kilolu ve obez kadınlarda planlı davranış teorisine göre verilen eğitim ve danışmanlık müdahalesinin sağlık davranışlarına etkisi (Tez No:734772) [Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Gümüşay, M. (2022). Cerrahi menopozdaki kadınlar için roy adaptasyon modeli doğrultusunda geliştirilen hemşirelik destek programının yaşam kalitesine etkisi (Tez No:718012) [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul.
- İçel, S. (2018). Tip1 diyabet tanısı alan adölesanlara web tabanlı Watson İnsan Bakım Kuramına göre verilen eğitimin HbA1c, yaşam kalitesi ve depresyon düzeylerine etkisi (Tez No:497870) [Doktora Tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Kim, H. S. (2012). The role of theory in clinical nursing practice. *Klinisk Sygepleje*, 26(2), 16-29.
- Kılınç, E. (2022). Tip 2 diyabetli yetişkinlerde bilgi, motivasyon ve davranış becerileri modeli temelli diyabet eğitimi ve motivasyonel görüşmenin bakım sonuçlarına etkisi: randomize kontrollü çalışma (Tez No:743874) [Doktora Tezi]. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Kocaman, G., & Yürümezoğlu, H.A. (2015). Türkiye'de hemşirelik eğitiminin durum analizi: Sayılarla hemşirelik eğitimi (1996-2015). *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(3):255-62. doi: 10.5961/jhes.2015.127
- Koç, Z., Keskin Kızıltepe, S., Çınarlı, T. & Şener, A. (2017). Hemşirelik uygulamalarında, araştırmalarında, yönetiminde ve eğitiminde kuramların kullanımı. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(1), 62-72
- Özkan, S. (2022). Hastalıklarda belirsizlik teorisi temelli yapılan hemşirelik girişimlerinin kanserli çocuklara bakım verenlerin belirsizlik, umutsuzluk, baş etme ve uyumlarına etkisi (Tez No:648620) [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Pinheiro, C. W., Rolim, K. M. C., Magalhães, F. J., Albuquerque, F. H. S., Araújo, M. A. M., & Fernandes, H. I. V. M. (2019). Current panorama of the theory of travelbee: an integrative review. *International Journal of Journal of Midwifery and Health Sciences* *Development Research*, 9(6), 28421-28425.
- Sümen, A. (2019). Sosyal bilişsel teoriye temellendirilmiş "çocuğumu güneşten koruyorum" programının ebeveyn davranışlarına etkisi (Tez No:566827) [Doktora Tezi]. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Şahin, B. M. & Özerdoğan, N. (2014). Başarılı emzirme için sosyal bilişsel ve emzirme öz-yeterlilik kuramlarına dayalı hemşirelik bakımı. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(3), 11-15.
- Şahin, G., Buldak, C. İ., Kaya, V., Güvenç, G., & İyigün, E. (2020). Türkiye'de hemşirelikte model kullanılarak yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi: sistematik derleme. *Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 17(2), 170-9.
- Şengün, F., Üstün, B., Bademli, K. (2013). Türkiye'de kuram/modele dayalı hemşirelik araştırmalarının incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16(2), 132-139.
- Taffner, V. B. M., Pimentel, R. R. D. S., Almeida, D. B. D., Freitas, G. F. D., Santos, M. J. D. (2022). Nursing Theories and Models as theoretical references for Brazilian theses and dissertations: a bibliometric study. *Revista Brasileira de Enfermagem*, 75, e20210201.
- Torun, T. (2022). Kistik fibrozisli adölesanlarda öz bakım eksikliği kuramına dayalı hemşirelik bakımının etkinliğinin değerlendirilmesi (Tez No:726688) [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tuncer, M. (2022). Açık kalp cerrahisi geçirecek kadınlara plıssit modeline dayalı cinsel danışmanlığın cinsel fonksiyon ve cinsel yaşam kalitesine etkisi (Tez No:727235) [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul.
- Unutkan, A. (2018). Doğum korkusu yaşayan gebelere verilen doğuma hazırlık eğitimi ve kolcaba'nın konfor kuramına göre yapılandırılmış hemşirelik bakımının doğum korkusu, deneyimi, sonuçları ve konforuna etkisi (Tez No:520374) [Doktora Tezi]. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Yeşildere Sağlam, H., Gürsoy, E. (2021). Swanson Bakım Kuramı: Hemşirelik Araştırmalarında Kullanımı. *Eskisehir Medical Journal*, 2(2), 139-147.
- Younas, A., Quennell, S. (2019). Usefulness of nursing theory-guided practice: an integrative review. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 33(3), 540-555.
- Zuhur, Ş., Özpancar, N. (2017). Türkiye'de kronik hastalık yönetiminde hemşirelik modellerinin kullanımı: sistematik derleme. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 19(2),57-74.

Extended Abstract

The use of theories or models in nursing care provides a more systematic approach and convenience to the practitioner and increases the quality of care, as it fully answers the question of why care is performed (Younas & Quennell, 2019). Providing care in line with a theory guide nurses' practice (Younas & Quennell, 2019). The use of nursing theories and nursing practices in care increases the quality of care (Baykara et al., 2019).

When the literature is examined, it is seen that the use of theory or models in nursing research is limited and nurse researchers generally use theory to conceptualize research questions and the accuracy of propositions is tested with this method. It is thought that this review will guide the determination of needs in this regard by examining postgraduate studies based on theory and models in Türkiye. The purpose of this systematic review is to systematically examine postgraduate theses written in Türkiye between 2018 and 2023 using theory or models in the field of nursing.

In this compilation, the National Thesis Center database of the Council of Higher Education (YÖK) was used. Theses written between 25 April 2018 and 25 April 2023 were discussed. The screening was conducted in Turkish, between April 25 and May 15, 2023, in the field of nursing and by selecting the nursing filter and searching for the keywords "model" "theory" "theory" "nursing". 78 postgraduate theses registered in the database were reached. 67 theses that met the inclusion criteria were examined in terms of year, theory or model, sample, method, research type, and results. The research was methodologically organized in line with the PRISMA 2020 notification checklist. Criteria for inclusion in the research; access to the entire text, it is in the field of nursing, and it covers the years 2018-2023. 67 theses registered in the nursing database that met the inclusion criteria were reached. 6 theses that were not authorized and 2 theses that were repetitive when scanned with different keywords were excluded from the research. 70 theses were examined in terms of subject and content, and 67 theses that met the inclusion criteria were included in the research. Answers to the research questions were sought in the theses examined. As a result of the review, 58 of the theses included in the research are doctoral theses and 9 are master's theses.

The evaluation was made separately by each researcher. SPSS for Windows Version 26.00 (SPSS Inc., Chicago, IL., USA) package program was used in the statistical analysis of the data obtained at the end of the research. Number and percentage values were used to describe the data.

Of the theses based on theory or model, 13.43% are master's theses and 86.57% are doctoral theses. When the theses are examined by years, 58.20% of theses were completed in 2022, 11.94% in 2021, 5.97% in 2020, 17.91% in 2019, and 5.97% in 2018. 53.73% of theses are randomized controlled trials.

When we look at the theories and models used in theses, 10.44% use Watson's Human Care Theory, 10.44% use Kolcaba's Comfort Theory, 8.95% use Dorothea Orem's Self-Care Deficit Theory, 7.46% use Meleis's Transition Model, and 4.47% use Meleis's Transition Model. 's Transtheoretic Model, 4.47% Knowledge Motivation Behavior Skills Model, 4.47% Theory of Planned Behavior, 4.47% Misbel's Uncertainty Theory in Diseases, 4.47% Roy Adaptation Model and 4.47% Social Cognitive Learning Theory.

In this systematic review, postgraduate theses created using theories or models on nursing in Türkiye between 2018 and 2023 were systematically examined. As a result, it was determined that the most used were Watson's Human Care Theory and Kolcaba's Comfort Theory. It was determined that the use of theories or models has increased from past to present, the majority of postgraduate theses are doctoral theses, and the majority of theses are randomized controlled studies. It is thought that postgraduate theses made using theory or models in Türkiye are not yet at the expected level. For this reason, it is recommended to provide training in line with theory or model in nursing education, to ensure that the importance of models and theories is understood at the undergraduate level, and to establish standardization.